Elintarviketeollisuusliitto ry LAUSUNTO

7.10.2024

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2025

Ennakoitava toimintaympäristö mahdollistaa investoinnit

Lausunnon pääviestit:

- Pistemäiset veropäätökset rikkoivat toimintaympäristön ennakoitavuutta elintarviketeollisuuden osalta vaarantaen tulevat investoinnit Suomeen. Näiden sijaan olisi tehtävä tasapuolisempia veroratkaisuja.
- Suklaan ja makeisten korotetun arvonlisäveron lisäverotuotto epävarma ja se heikentää myös kotimaisen alkutuotannon asemaa
- Määräraha biotalouden huoltovarmuuden ja viennin edistämiseen on tarpeellinen ruoka-alan kasvuohjelman toimenpiteiden edistämiseksi.

Kasvupolitiikkaa sopeutuksen rinnalle

Elintarviketeollisuus teki merkittäviä tuotannollisia investointeja 1980- ja 1990-luvuilla. Alalla on päätettävä lähivuosina niiden korvausinvestoinneista sekä investoinneista alan kasvuun. Investointien kohtalon ratkaisee se, millaiseksi toimintaympäristöksi Suomi koetaan kilpailijamaihin nähden.

Elintarviketeollisuusliiton jäsenkyselyssä alkuvuodesta 2024 Suomen suhteellisiksi heikkouksiksi korostuivat sääntelyyn liittyvät kysymykset. Sääntelyn osalta ennakoitavuutta, viranomaisten tulkintoja ja lupaprosesseja pidettiin heikkoutena. Kasvun mahdollistajista heikkoutena nousivat esiin tuet kansainvälistymiseen ja yritystukien saatavuus.

Tänäkään vuonna merkittävä osa investoinneista ei tuo elintarviketeollisuudelle kasvua, vaan yritykset joutuvat investoimaan lisääntyvän sääntelyn vuoksi. EK:n investointitiedustelun mukaan tuotantokapasiteetin lisäämiseen suunnataan vain 23 % investoinneista.

Yritysten kasvun kivijalka on kasvuedellytykset luova ennakoitava ja kilpailukykyinen toimintaympäristö. Kasvukykyä vahvistetaan kasvuinvestointien mahdollistajilla. Vientiä tukevat palvelut varmistavat kyvykkyyden viedä suomalaiset elintarvikkeet maailmalle.

Ennakoimaton veropolitiikka lisää poliittista riskiä

Hallitusohjelma lupaa turvata vakaan toimintaympäristön yrittämiselle ja investoinneille ennakoitavalla ja vakaalla sääntelyllä sekä verotuksella. Elintarvikeviennin osalta hallitusohjelma asettaa kunnianhimoisen tavoitteen. Menestys kotimarkkinoilla on ruokia ja juomia valmistaville yrityksille tärkeää, koska se on kivijalka viennin kehittämiselle.

Elintarviketeollisuusliitto ry
Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund
Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation
Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Hallituksen linjaus makeisten ja suklaan korotetusta arvonlisäverokannasta muihin elintarvikkeisiin nähden sekä jatkuvat muutokset virvoitusjuomaveroon ovat luoneet poliittisen riskin suomalaiseen investointiympäristöön. Yrityksillä ei ole näkymää siitä, valikoituuko uusia tuoteryhmiä sattumanvaraisesti tulevaisuudessa nyt päätetyn korotetun arvonlisäveron piiriin. Näin ollen veropäätös vaikuttaa laajemminkin elintarviketeollisuuteen kuin suoraan sen kohteena olevien tuotekategorioiden valmistajiin.

Suomalaisille elintarvikeyrityksille kotimarkkina on tärkein rahoituslähde aineellisille ja aineettomille investoinneille sekä vienti-investoinneille. Makeisten ja suklaan arvonlisäveron korotus iskee eniten korkean lisäarvon, vastuullisia ja kotimaisia raaka-aineita käyttäviin elintarviketeollisuuden yrityksiin euroina arvioituna. Arvonlisävero ei perustu tuotteen sisältöön. Veronkorotus on pienempi kaupan omien tuotemerkkien tuotteissa, jotka ovat usein ulkomailla tuotettuja. Kuluttajien ollessa hintavetoisia kulutuksen voidaan arvioida siirtyvän halvempiin tuotteisiin.

Veroratkaisuilla on myös vaikutusta suomalaiseen alkutuotantoon, mikäli kotimaisten valmistajien tuotteiden kysyntä heikkenee. Tällöin ei ole tarvetta ostaa makeisten ja suklaan raaka-aineita (maito, sokeri) kotimaasta tai siirrytään halvempiin tuontiraaka-aineisiin kustannusten alentamiseksi.

Tutkimusten perusteella veroratkaisulla ei ole ohjausvaikutusta terveyden näkökulmasta, vaan kuluttajat etsivät samasta kategoriasta edullisempia tuotteita (esim. VATT 2024, Labore 2019). Halvemmat tuotteet ovat usein heikompilaatuisia ravitsemuksen osalta. Esimerkiksi suklaan osalta kaupan omat tuotemerkit sisältävät vähemmän kallista kaakaota ja enemmän sokeria. Tehty verolinjaus voi itseasiassa lisätä suomalaisten sokerin saantia.

Ruuan ja juoman verotuksen tulisi olla kilpailuneutraalia

ETL katsoo, että verotuksen pitää olla kilpailuneutraalia eikä sen pidä olla syrjivää. Tehdyssä makeisten ja suklaan ratkaisussa ei huomioida arvonlisäverotuksen neutraalisuutta eri tuotteiden välillä. Arvonlisäverotuksen tavoite on fiskaalinen. Sillä ei ole tarkoitus ohjata kuluttajien valintoja eri tuotteiden välillä tai vaikuttaa kilpailuun. Tuotteiden erilaisen arvonlisäverotuksen perusteiden pitää olla objektiivisia ja syrjimättömiä.

Makeisten ja suklaan arvonlisäverokantojen korottaminen voi tulla arvioiduksi myös valtiontukena, koska rajaus on valikoiva. Tilanne muistuttaa läheisesti kumottua makeisveroa. Näin ollen on epävarmaa, saadaanko hallituksen tavoittelemaa lisäverotuloa makeisten ja suklaan korotetusta arvonlisäverosta. Tämä vaarantaisi hallituksen julkisen talouden tavoitteet.

Yrityksille syntyy hallinnollista taakkaa ja oikeudellista epävarmuutta siitä, miten niiden valmistamia eri tuotteita tulisi verottaa. Elintarvikkeiden osalta rajanveto tulee aina jossain vastaan. ETL katsoo, ettei makeisten ja suklaan arvonlisäverotuksen korotusta tulisi toteuttaa.

Lisäksi ensi vuoden talousarvioehdotukseen sisältyy toinen pisteveroratkaisu elintarvikkeiden osalta. Virvoitusjuomaveroa päätettiin korottaa jo hallitusneuvotteluissa eikä tätä muutosta ole vielä saatettu voimaan. Virvoitusjuomaveroa korotetaan näillä päätöksillä noin neljänneksellä vaalikauden aikana, mikä on merkittävä korotus yhteen verolajiin. Vaalikauden aikana tehtävät korotukset virvoitusjuomaveroon vaikuttavat kielteisesti Suomessa juomia valmistavaan teollisuuden kykyyn investoida ja työllistää. Ratkaisuilla on vaikutusta kotimaisten raaka-aineiden kysyntään. Samaa alaa tulee rasittamaan tarpeet investoida satoja miljoonia EU:n pakkausuu-

distuksen johdosta tarpeettomiin uusiin pakkauslinjastoihin ja uudelleenkäytettäviin pakkauksiin. Nämä uudistukset heikentävät juoma-alan yritysten kykyä vientiin. Elintarviketeollisuusliiton mielestä virvoitusjuomaveroveroa ei tulisi korottaa.

Elintarvikeviennin rahoitukseen pitkäjänteisyyttä

Hallitusohjelman mukaan suomalaisen puhtaan ruoan potentiaali hyödynnetään uudella kasvuohjelmalla, jolla lisätään ruokavientiä. Elintarvikevienti vahvistaa maamme kauppatasetta sekä varmistaa ja lisää työpaikkoja Suomeen. Tavoitteena on elintarvikeviennin kaksinkertaistaminen. Elintarviketeollisuuden mielestä ensi vuoden talousarvioon sisältyvä määräraha biotalouden kasvun edistämiseen on tarpeellinen, jotta ruoka-alan kasvuohjelman toimenpiteitä voitaisiin edistää.

Määrärahaa voitaisiin kohdentaa täydentävässä talousarvioesityksessä esimerkiksi elintarviketeviennin pitkäjänteiseen edistämisen pysyviin resursseihin. Business Finlandilla on oltava vastaisuudessakin kohdennettuja palveluja elintarvikeyrityksille kansainvälistymisen tueksi. Elintarvikeviennin kasvattamisen näkökulmasta on nurinkurista, että Business Finland on ilmoittanut luopuvansa vientimarkkinoiden luotaamiseen tarkoitetuista rahoitusinstrumenteista, joita elintarvikeala voisi hyödyntää.

Myös vientiselvityksiä ja maalupa-asioita hoitavalle Ruokavirastolle on varmistettava riittävät resurssit, jotta toimintamenojen leikkauksista ei yrityksille aiheudu viivästyksiä esimerkiksi vientitoiminnoissa. Vientiosaajia tarvitaan erityisesti pk-yritysten tarpeisiin. Elintarvikevientiin liittyvän osaamisen kehittämiseksi tarvitaan alan täydennys- ja muuta koulutusta.

Biokaasu tunnistettava puhtaan energian ratkaisuna

Hallitusohjelmassa on kunnianhimoiset tavoitteet puhtaan siirtymän edistämiseen. Ruoka-alan yrityksien investointeja vihreään teknologiaan ja uusiutuvaan energiaan on edistettävä riittävillä investointikannusteilla.

Tämän vuoksi ETL ehdottaa, että käynnistetään alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden energiasiirtymää tukeva ohjelma, jolla vauhditetaan alan sähköistymistä ja irtaantumista fossiilisesta tuontienergiasta, kannustetaan uuden teknologian käyttöönottoon sekä turvataan ruuantuotannon huoltovarmuus kriisitilanteissa.

Biokaasun käyttöä voidaan lisätä erityisesti raskaassa liikenteessä ja merenkulussa. Biokaasun käytön ja tuotannon edistämiseksi tarvitaan myös uusia kannusteita, kun jakeluvelvoitteen muutos luo epävarmuutta investointiympäristöön.

Mikäli eduskunnan käsittelyssä olevaan jakeluvelvoitelainsäädäntöön ei tehdä muutoksia, tulisi harkita ensi vuoden talousarviossa biokaasun verotuksen keventämistä. Näin voidaan varmistaa, että biokaasu kotimaisena ja uusiutuvana energiamuotona on kilpailukykyistä suhteessa fossiilisiin vaihtoehtoihin.

Energiantuotannon lisäksi biokaasulla on merkittävä rooli kokonaiskestävän ruokaketjun edistämisessä tuotannossa syntyvien jätteiden käsittelyssä ja ravinteiden kierrättämisessä. ETL pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä maatiloille suunnatun biokaasuinvestointituen jatkuvuus varmistetaan.

Investointihyvitystä laajennettava

ETL pitää tervetulleena linjausta Teollisuussijoituksen pääomittamisessa. Tämä mahdollistaisi sen, että ruoka-alalle suuntautuvaa pääomasijoitusrahoitusta lisätään, ja että ruoka-alalle tehtäisiin yhteisrahoitusohjelma hyödyntäen eurooppalaista rahoitusta.

Hallituksen suurten ilmastoneutraaliin talouteen tähtäävien investointien kannustin on rajattu siten, että vain harvoilla ruoka-alan liittyvillä investoinneilla olisi mahdollisuus hyödyntää sitä. Suomessa on pulaa kaikista tuotannollisista investoinneista eikä vain puhtaan siirtymän investoinneista. Toisena vaihtoehtona tulisi harkita kone- ja laiteinvestoinnin edistämiseen tuki-intensiteetiltään alhaisempaa, mutta kaikkiin yrityksiin mukaan lukien maatilat kohdistuvaa määräaikaista verokannustinta.

Panostukset osaamiseen ruoka-alalle vauhdittavat kasvua

Hallitusohjelman mukaan riittävä TKI-rahoitus vauhdittaa elintarvikealalle syntyviä innovaatioita ja investointeja, jotka kasvattavat alan arvonlisää ja työllisyyttä.

Elintarviketeollisuus pitää julkisen talouden suunnitelmaan sisältyviä t&k-rahoituslinjauksia kannatettavina kasvun mahdollistajina, kun lisäresursseja kohdistetaan yritysvetoiseen t&k-toimintaan ja biotalouden tutkimustoimintaan. Kotimaisen elintarviketeollisuuden kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttää, että ruokasektorin osuutta kasvatetaan Suomen Akatemian ja Business Finlandin rahoituksesta. Lisäksi on tärkeää lisätä suoraan yrityksille kohdistettavaa soveltavaa t&k-rahoitusta.

Elintarviketeollisuusliitto on huolissaan siitä, että Business Finland on ilmoittanut lakkauttavansa matalan kynnyksen rahoitustuotteita, joita erityisesti kasvuhakuiset pk-yritykset ovat käyttäneet. Innovaatioseteliä tulisi kehittää eikä lakkauttaa. Lisäksi ulkomaisia T&K-osaajia voidaan houkutella Suomeen uudistamalla avainhenkilöverotus kansainvälisten esimerkkien pohjalta.

Osaavan työvoiman saatavuus on edelleen keskeinen kasvun este elintarvikealan yrityksille. Ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan euron leikkaus aikuisten osalta voi heikentää osaavan työvoiman saatavuutta ruoka-alalla. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän muuttamisen negatiiviset vaikutukset on torjuttava, jotta aikuisten alanvaihtajien kouluttamisen kannusteet eivät vähene eikä henkilöstökoulutus osaamisen kehittämisen tapana poistu kokonaan.

Kunnioittavasti

ELINTARVIKTEOLLISUUSLIITTO RY

Mikko Käkelä
toimitusjohtaja

Lisätietoja:

Yhteiskuntasuhdejohtaja Jukka Ihanus, jukka.ihanus@etl.fi, puh. 050 463 9929
Ekonomisti Bate Ismail, bate.ismail@etl.fi, puh. 040 526 0942